

حمایت بشر دوستانه از زنان در مخاصمات مسلحانه به همراه اسناد بین‌المللی

تألیف

ایمان ژیان پور

پژوهشگر دوره دکتری حقوق بین‌الملل عمومی

علی کمیلی پور

پژوهشگر دوره دکتری حقوق

انتشارات بخت

فهرست مطالب

مقدمه

بخش اول: کلیات

فصل اول: تعاریف	۳
۱-۱- مقدمه	۴
۲-۱- مخاصمه جنگ	۴
۳-۱- حقوق جنگ	۶
۴-۱- حقوق بشردوستانه	۷
۵-۱- سیر تحول تاریخی حقوق بشردوستانه	۸
۶-۱- کمیته بین‌المللی صلیب سرخ	۱۵
۷-۱- منابع حقوق بشردوستانه	۱۷
۱-۷-۱- قواعد آمره	۱۷
۲-۷-۱- عرف	۱۸
۳-۷-۱- معاهدات	۱۸
۴-۷-۱- اصول کلی حقوقی	۱۹
۸-۱- تقسیم‌بندی مخاصمات	۱۹
۹-۱- حقوق بشر و حقوق بشردوستانه	۲۱
۱۰-۱- اسلام و حقوق بشردوستانه	۲۳
فصل دوم: افراد در مخاصمات مسلحانه	۲۹
۱-۲- مقدمه	۳۰
۲-۲- تفکیک میان غیرنظامیان و رزمندگان	۳۱
۱-۲-۲- رزمنده	۳۲
۱-۲-۲-۱- زنان و کودکان به عنوان رزمنده	۳۴
۲-۲-۲- غیرنظامی	۳۴
۳-۲-۲- حمایت از افراد غیرنظامی	۳۵
۱-۳-۲-۲- حمایت فنی از غیرنظامیان	۳۶

- ۳۷..... ۲-۳-۲-۲- حمایت حقوقی از افراد غیرنظامی
- ۳۸..... ۳-۳-۲-۲- حمایت عام از تمامی افراد غیرنظامی
- ۳۸..... ۴-۳-۲-۲- حمایت خاص از برخی افراد غیرنظامی

فصل سوم: زنان در مخاصمات مسلحانه ۴۱.....

- ۴۳..... ۱-۳- حمایت‌های کلی از زنان
- ۴۳..... ۲-۳- حمایت‌های خاص از برخی زنان
- ۴۵..... ۳-۳- زنان و تجاوز جنسی
- ۵۰..... ۴-۳- زنان و حمایت در برابر خشونت جنسی
- ۵۱..... ۵-۳- برهم‌انگاری خشونت جنسی و عناوین مجرمانه مربوط به آن
- ۵۲..... ۵-۳-۱-۵-۳- ماندن و خشونت جنسی در اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی
- ۵۳..... ۵-۳-۱-۵-۳- تجاوز به عنف
- ۵۴..... ۵-۳-۱-۵-۳- برهم‌انگاری جنسی
- ۵۵..... ۵-۳-۱-۵-۳- فحش اجباری
- ۵۵..... ۵-۳-۱-۵-۳- حاملگی اجباری
- ۵۶..... ۵-۳-۱-۵-۳- عقیم‌سازی اجباری
- ۵۶..... ۵-۳-۱-۵-۳- هر نوع خشونت جنسی دیگر در همین حد و اندازه
- ۵۷..... ۵-۳-۱-۵-۳- سایر اعمال غیرانسانی مشابه
- ۵۸..... ۵-۳-۱-۵-۳- زنان مبارز در مخاصمات مسلحانه
- ۵۹..... ۵-۳-۱-۵-۳- تجاوز و حمایت از زنان از نگاه قوانین داخلی

فصل چهارم: فرجام سخن ۶۳.....

بخش دوم: کنوانسیون‌های بین‌المللی در مورد زنان در مخاصمات مسلحانه

- ۶۶..... از کنوانسیون راجع به معامله با اسیران جنگی (مورخه ۱۲ اوت ۱۹۴۹)
- ۶۸..... از کنوانسیون راجع به حمایت افراد کشوری در زمان جنگ (مورخه ۱۲ اوت ۱۹۴۹)
- از کنوانسیون راجع به بهبود سرنوشت زخم‌داران و بیماران و غریقان نیروهای مسلح در دریا
- ۷۷..... (مورخه ۱۲ اوت ۱۹۴۹)
- از کنوانسیون راجع به بهبود سرنوشت زخم‌داران و بیماران در نیروهای مسلح هنگام اردو کشی
- ۷۸..... (مورخه ۱۲ اوت ۱۹۴۹)
- ۷۹..... از اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی

اعلامیه حمایت از زنان و کودکان در شرایط اضطراری و مناقشه مسلحانه اعلام شده در قطعنامه (۲۹) ۳۳۱۸ مورخ ۱۴ دسامبر ۱۹۷۴.....	۸۱
اعلامیه حذف خشونت علیه زنان قطعنامه ۴۸/۱۰۴ مجمع عمومی سازمان ملل متحد مصوبه ۲۳ فوریه ۱۹۹۴.....	۸۳
اعلامیه کنفرانس جهانی زن، یکن ۳۳ سپتامبر ۱۹۹۵.....	۸۹
از پروتکل الحاقی به کنوانسیون ژنو مورخ ۱۲ اوت ۱۹۴۹ در خصوص حمایت از قربانیان مخاصصات مسلحانه بین‌المللی.....	۹۵
از پروتکل الحاقی به کنوانسیون‌های ژنو مصوب ۱۲ اوت ۱۹۴۹ در خصوص حمایت از قربانیان مخاصصات مسلحانه غیر بین‌المللی (پروتکل دوم) ژنو ژوئن ۱۹۷۷ (خرداد ۱۳۵۶ هجری شمسی).....	۹۵
از اعلامیه حقوق بشر اساسی.....	۹۷
اعلامیه کنفرانس جهانی حقوق بشر وین مصوب ۱۹۹۳ (۲۷).....	۹۷
از کنوانسیون بین‌المللی حمایت از تنه می‌اشخاص در برابر ناپدید شدن اجباری.....	۱۰۱
از حداقل مقررات معیار برای رفتار با زندانیان.....	۱۰۱
از کنوانسیون شورای اروپا در مورد پیشگیری، مقابله با خشونت علیه زنان و خشونت خانگی.....	۱۰۳
منابع و مآخذ.....	۱۰۴

زنان در طول تاریخ، بیشترین صدمات جسمی و معنوی را در اثر وقوع مخاصمات مسلحانه و در اشکال مختلف پذیرا شده‌اند؛ به گونه‌ای که می‌توان گفت زنان، فراموش‌شدگان منازعات مسلحانه بوده‌اند. علی‌رغم وجود حمایت‌ها و اقدام‌های سازمان‌های بین‌المللی و غیربین‌المللی، باز هم ضمانت اجراهای کافی برای حمایت از زنان در منازعات مسلحانه، موجود نیست. همان‌طور که نقش چشمگیری در شروع مخاصمات نداشته‌اند، اما بیشترین صدمات را از آثار و نتایج جنگ‌ها متحمل می‌شوند و گاهی مورد ناپسندترین اعمال قرار می‌گیرند. به همین علت و در جهت حمایت از افراد غیرنظامی، به‌خصوص زنان، حقوق بین‌الملل بشردوستانه به‌صورت کلی به حقوق و مسئولیت‌های طرفین درگیر در جنگ و به‌ویژه در ارتباط با افراد غیرنظامی می‌پردازد. از کسانی که در جنگ شرکت نداشته‌اند، حمایت می‌کند.

زنان به‌واسطه وضعیت خاصی که دارند، بیشترین صدمات را از آثار و نتایج جنگ‌ها متحمل می‌شوند و بعضاً مورد ناپسندترین اعمال قرار می‌گیرند؛ به‌طوری‌که در یکی از منازعات اخیر در رواندا^۱ در طی یک سال (از ۱۹۹۴ تا ۱۹۹۵) تعداد زنانی که مورد هتک حرمت قرار گرفته‌اند بیش از ۱۷۵ هزار نفر بوده است. مهم‌ترین قرار بین حاکم بر حقوق بشردوستانه، چهار معاهده ژنو، در سال ۱۹۴۹ است. در ماده ۲۷ این کنوانسیون و ماده ۷۶ پروتکل اول الحاقی (۱۹۷۷)، زنان در برابر هر گونه لطمه به شرافت، به‌ویژه تجاوز، اجبار به فحشا و هر گونه هتک حرمت دیگر، حمایت می‌شوند. بر همین اساس است که حقوق بشردوستانه نیز از زمان آغاز منازعات مسلحانه تا پایان آن، سازوکارهایی حمایتی برای

۱. رواندا (Rwanda) کشوری کوچک در مرکز آفریقا که پایتخت آن کیگالی است. این کشور با اوگاندا، بوروندی، جمهوری دموکراتیک کنگو و تانزانیا همسایه است. قتل‌عام توتسی‌ها در این کشور، در سال ۱۹۹۴ به وقوع پیوست. به دنبال قتل‌عام سال ۱۹۹۴، شورای امنیت برای رسیدگی به اشخاص مظنون به تجاوزات شدید به حقوق بشردوستانه در رواندا، دادگاهی را به نام «دادگاه بین‌المللی کیفری» تشکیل داد.

افراد، به‌ویژه زنان و کودکان، لحاظ می‌کند. به‌منظور حمایت از افراد غیرنظامی، به‌خصوص زنان، حقوق بین‌الملل بشردوستانه به‌صورت کلی به حقوق و مسئولیت‌های طرفین درگیر جنگ و به‌ویژه به حقوق افراد غیرنظامی می‌پردازد و از کسانی که در جنگ شرکت نداشته‌اند، حمایت می‌کند. بنابراین، زنان مشابه افراد غیرنظامی از قوانین حقوق بشردوستانه بین‌المللی که محدودیت‌هایی بر نحوهٔ خصومت‌ها تحمیل می‌کند، بهره‌مند شده‌اند (زکریل، ۱۳۸۵: ۵). این حقوق با در نظر گرفتن نیازهای خاص افراد غیرنظامی، به‌ویژه زنان، از آنان بیشتر حمایت کرده و کمیتهٔ بین‌المللی صلیب سرخ را نگهبان و ضامن اجرای آن قرار داده است.

بر این اساس، این کتاب قصد دارد با بازخوانی اسناد بین‌المللی دربارهٔ منازعات مسلحانه، به تدوین و دسته‌بندی انواع سازوکارهای حمایتی از زنان بپردازد. در این کتاب که متشکل از چهار بخش، کلیات و اسناد می‌باشد سعی شده تا مطالعاتی جامع و تطبیقی شکل گیرد و اسناد مهم و ضروری در این مورد و در حمایت از زنان به نحو منظم در کنار هم قرار گیرند.

بر اساس یافته‌های این پژوهش، مطالعات تطبیقی بر روی اقدامات حقوقی کشورها پس از جنگ پیشنهاد می‌شود. همچنین مطالعهٔ خصوص نقش متغیرهای فرهنگی اجتماعی بر اقدامات حقوقی با تمرکز بر جنگ‌های مدرن پیشنهاد می‌شود. از آنجا که مستندات برخی از جرائم، مانند تجاوز جنسی، به دلایل اجتماعی فرهنگی موکول و محدود به خاطرات افراد از این رخدادهاست، تدوین تاریخ شفاهی جنگ با تمرکز بر زنان آسیب‌دیده که نوعی تاریخ‌نگاری عالمانه است، در یک مطالعهٔ رشته‌ای پیشنهاد می‌گردد.